

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

2012. ÉVI KÖZHASZNÚSÁGI BESZÁMOLÓ SZÖVEGES MELLÉKLETE

1. AZ EMBERI JOGOK TISZTELETBEN TARTÁSÁNAK ÖSZTÖNZÉSE A RENDVÉDELMI SZERVEK GYAKORLATÁBAN	2
1.1. AZ EMBERTELEN, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD MEGELŐZÉSE: A FOGVATARTÁS EMBERI JOGI MEGFIGYELÉSE	2
1.2. A KÍNZÁS ELLENI EGYEZMÉNY FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYVÉNEK (OPCAT) VALÓ MEGFELELÉS SZORGALMAZÁSA ..	2
1.3. A ROMÁK TÖRVÉNY ELŐTTI EGYENLŐSÉGE A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKBAN ÉS A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN	2
1.4. AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁS GYAKORLATÁNAK JAVÍTÁSA KÖZÉP-EURÓPÁBAN ÉS A POSZT-SZOVJET TÉRSÉGBEN	2
1.5. A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEKBEN INDÍTOTT FEGYELMI ELJÁRÁSOK SORÁN	3
1.6. A TÉNYLEGES ÉLETFOGYTIG TARTÓ SZABADSÁGVESZTÉS ELTÖRLÉSÉNEK SZORGALMAZÁSA	3
1.7. A "STEPSS – HATÉKONY RENDŐRI IGAZOLTATÁSI STRATÉGIÁK" PROJEKT FOLYTATÁSA	3
1.8. A RENDŐRSÉG ELLENI FÜGGETLEN PANASZELJÁRÁSOK ÖSZTÖNZÉSE	3
2. A MENEDÉKHEZ VALÓ JOG	3
2.1. HATÉKONY JOGVÉDELEM MENEDÉKKÉRŐKNEK	3
2.2. AZ IDEGENRENDESZETI ŐRIZETTEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGEK	4
2.3. A TERÜLETHEZ ÉS A MENEDÉKJOGI ELJÁRÁSHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS	4
2.4. VISSZATÉRÉS EMBERI JOGI GARANCIÁKKAL	6
2.5. REFUGEE LAW READER	6
2.6. NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS A MENEKÜLTÜGY TERÜLETÉN	6
2.7. HONTALANSÁG	7
3. A JOGHOZ VALÓ HOZZÁJUTÁS ELŐSEGÍTÉSE	7
4. EGYENLŐ BÁNÁSMÓDHOZ VALÓ JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE	8
4.1. ANTIDISZKRIMINÁCIÓS JOGKLINIKA	8
4.2. EGYÉNI KÉPVISELET	8
4.3. ANTIDISZKRIMINÁCIÓS KÉPZÉS	8
5. JOGI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS EMBERI JOGI JOGSÉRTÉSEK ÁLDOZATAINAK	8
5.1. AZ EMBERI JOGI TANÁCSADÓ PROGRAM	8
5.2. ELJÁRÁS AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA ÉS AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG ELŐTT	8
5.3. HAZAI BÍRÓSÁGOK ELŐTTI KÉPVISELET	10
6. EGYÉB TEVÉKENYSÉGEK	10
6.1. JOGALKOTÁSI LÉPÉSEKKEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGEK	10
6.2. A ROMÁK HELYZETÉVEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGEK	11
6.3. A GYÜLEKEZÉSI JOGGAL ÖSSZEFÜGGŐ TEVÉKENYSÉGEK	11
6.4. EMBERI JOGI KÉPZÉSEK	11
6.5. JELENTÉSEK AZ EU ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGÉNEK	11
6.6. NYILVÁNOSSÁG	12

1. Az emberi jogok tiszteletben tartásának ösztönzése a rendvédelmi szervek gyakorlatában

1.1. Az embertelen, megalázó bánásmód megelőzése: a fogvatartás emberi jogi megfigyelése

2012-ben az alábbi büntetés-végrehajtási intézetekben tettünk megfigyelő látogatásokat a fogvatartási körülmények és a fogvatartással kapcsolatos egyéni panaszok kivizsgálása céljából:

- Kalocsai Fegyház és Börtön (2012. július 11-12.),
- Nagyfa (Szegedi Fegyház és Börtön) – „nyári börtön” (2012. szeptember 26.).

A látogatásokról készült jelentések a Magyar Helsinki Bizottság honlapján érhetők el: <http://helsinki.hu/jelentesek-a-buntetes-vegrehajitasi-intezetekben-tett-latogatasokrol>.

1.2. A kínzás elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (OPCAT) való megfelelés szorgalmazása

2011 őszén Magyarország is csatlakozott az OPCAT-hez, az alapvető jogok biztosát jelölve ki a zárt intézmények megfigyeléséért felelős nemzeti megelőző mechanizmus feladataira. A Magyar Helsinki Bizottság már 2011-ben felhívta a figyelmet arra, hogy a jegyzőkönyv előírásait az elfogadott jogszabály nem teljesíti hiánytalanul, és 2012 folyamán is figyelemmel kísérte a csatlakozással és a nemzeti megelőző mechanizmus kijelölésével kapcsolatos fejleményeket.

A Magyar Helsinki Bizottság és a Központ a Mentális Sérültek Jogaiért Alapítvány (MDAC) 2012. május 14–15-én közös konferenciát szervezett a témában Budapesten. A neves nemzetközi szakértők – például Thomas Hammarberg, az Európa Tanács korábbi emberi jogi biztosa –, az ombudsman, állami szereplők, valamint civil szervezetek közreműködésével tartott szakmai nap célja az volt, hogy az OPCAT alapján létrejövő monitorozó testület működését előkészítse. A konferencián a Magyar Helsinki Bizottság és az MDAC a civil szervezetekkel való együttműködést, a jogszabályi háttér pontosítását, valamint a monitorozás hatékony működéséhez szükséges források biztosítását szorgalmazták.

1.3. A romák törvény előtti egyenlősége a bírósági eljárásokban és a büntetés-végrehajtásban

A 2010 decemberében indult projekt célja a hátrányos megkülönböztetés feltérképezése és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem az előzetes letartóztatás és a büntetés-kiszabás tekintetében, illetve a büntetés-végrehajtási intézetekben. 2012-ben a Magyar Helsinki Bizottság 400 fogvatartottal készített interjút a projekt keretében, illetve elemezte a kapcsolódó büntetés-végrehajtási iratokat is. Az interjúkat egy 120 ügyre kiterjedő bírósági aktakutatás, illetve ügyszekkel, bv. bírókkal, a büntetés-végrehajtásban dolgozókkal való fókuszcsoporthoz beszélgetés egészíti majd ki. A kutatási eredményeket és a helyzet javítására irányuló javaslatokat összefoglaló jelentésben tesszük majd közzé, amelyet egy szakmai kerekasztal keretében vitatnak meg az érintettek, továbbá különböző képzési anyagok készülnek majd.

1.4. Az előzetes letartóztatás gyakorlatának javítása Közép-Európában és a poszt-szovjet térségben

2011 decemberében regionális kutatási projektet indítottunk az előzetes letartóztatás közép-európai és poszt-szovjet térségbeli szabályozásának és gyakorlatának áttekintése és javítása érdekében. A 17 ország szabályozását és gyakorlatát feldolgozó kutatásban a Magyar Helsinki Bizottság helyi civil szervezetekkel működött együtt; a szervezetünk által jegyzett, a kutatás eredményeit összefoglaló tanulmányt a Budapesten 2012. november 29. és december 1. között megrendezett konferencián vitatták meg a projekt résztvevői, nemzetközi szakértők közreműködésével. A projekt öt-nyolc olyan országban tovább folytatódik majd, ahol megfelelő potenciál mutatkozik a civil érdekérvényesítési

tervek kidolgozására és megvalósítására. Emellett a Magyar Helsinki Bizottság további, a témához kapcsolódó kisebb projektek megvalósításához is hozzájárul majd a térségben.

1.5. A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesítése a büntetés-végrehajtási intézetekben indított fegyelmi eljárások során

A Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben indított projektet a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesítésének elősegítése érdekében a büntetés-végrehajtási intézetekben zajló fegyelmi eljárások során. A kutatási projekt keretében elemeztük a jogszabályi környezetet és a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetek házirendjeit. A projekt 120 fegyelmi ügyet felölelő irat kutatással és a büntetés-végrehajtás állományának tagjaival való interjúkkal folytatódik majd.

1.6. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés eltörlésének szorgalmazása

A Magyar Helsinki Bizottság évek óta szorgalmazza a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés eltörlését. 2012-ben az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt folyamatban lévő Magyar László kontra Magyarország ügyben avatkoztunk be, amellyel érvelve, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés embertelen, megalázó bánásmódot jelent.

1.7. A "STEPSS – Hatékony rendőri igazoltatási stratégiák" projekt folytatása

A Magyar Helsinki Bizottság 2009 nyara óta szervez konzultatív fórumokat, amelyeknek célja a rendőrség és a jellemzően civil szervezetek által képviselt helyi közösség közötti kapcsolat javítása, a felmerülő problémák megoldása a konzultatív fórum – mint a rendszerszintű visszacsúszásokról, a lakosság és a rendőrség részéről felmerülő aggályokról, a két csoport tapasztalatairól való strukturált párbeszédnek keretét biztosító új módszer – segítségével. 2012-ben a következő helyszíneken szerveztünk fórumokat:

- Budapest VIII. kerület – hajléktalanok részvételével,
- Miskolc – a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság, valamint helyi roma szervezetek és önkormányzatok részvételével,
- Budapest VI. kerület.

1.8. A rendőrség elleni független panaszeljárások ösztönzése

2012 során a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédei több, a Független Rendészeti Panasztestület előtt zajló eljárásban biztosítottak képviseletet a panaszosok számára.

2. A menedékhez való jog

2012-ben 2157 személy kért menedékjogot Magyarországon. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) 68 kérelmezőt menekültnek és 240 személyt oltalmazottnak ismert el, további 42 személy befogadott státuszt kapott. A nemzetközi védelemben részesült kérelmezők legnagyobb csoportját az afgánok jelentették.

2.1. Hatékony jogvédelem menedékkérőknek

A Magyar Helsinki Bizottság az országban az egyetlen civil szervezet, amely folyamatos, ingyenes jogi segítséget nyújt a rendőrségi őrzött szállásokon és a BÁH debreceni befogadó állomásán tartózkodó külföldi állampolgároknak.

2012 során 838 alkalommal nyújtottunk jogi tanácsot és 130 alkalommal jogi képviseletet menedékkérőknek. A szervezetünk által nyújtott jogi segítségnek és képzéseknek köszönhetően 38%-ra emelkedett azoknak az ügyeknek az aránya, amelyekben a bíróság hatályon kívül helyezte a menekültügyi eljárásban hozott határozatot, míg 2006–2007-ben ez az arány még csak 1% volt.

Emellett a Magyar Helsinki Bizottság ebben az évben is nyújtott tanácsadást és jogi képviseletet olyan családgyejesítési ügyekben, amelyek emberi jogi aggályokat vetettek fel.

2.2. Az idegenrendészeti őrizettel kapcsolatos tevékenységek

Az előző évhez hasonlóan 2012-ben is született olyan döntés az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt, amelyben a bíróság megállapította, hogy ügyfeleink idegenrendészeti őrizetének elhúzódó fenntartása az Emberi Jogok Európai Egyezményébe ütközött (*Hendrin Ali Said és Aras Ali Said kontra Magyarország, Al-Tayyar Abdelhakim kontra Magyarország*).

Az év során folytattuk rendszeres emberi jogi megfigyelő látogatásainkat a rendőrségi őrzött szállásokon. Nemzetközi és más nem kormányzati szervezetekkel együtt a Magyar Helsinki Bizottság is részt vesz az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) által létrehozott munkacsoportban, amelynek célja az őrzött szállásokon 2011 óta panaszolt bántalmazások megelőzését szolgáló akcióterv végrehajtásának felügyelete. A csoport tevékenységének eredményeként az ORFK 2012 márciusában új szabályokat dolgozott ki a fogvatartott külföldiekkel való bánásmódot illetően.

Szintén márciusban adta ki a Magyar Helsinki Bizottság a 2011 decemberében Kiskunhalason tett látogatásról szóló jelentését, szeptemberben pedig a nyírbátori tapasztalatokat összefoglaló jelentés látott napvilágot.

2012 második felében az idegenrendészeti területen működő állami szervek több alkalommal tájékoztatták a Magyar Helsinki Bizottságot, hogy az idegenrendészeti őrizet sokszor bíralt gyakorlatának megváltoztatására készülnek, így nem veszik őrizetbe azokat, akik elfogásukkor azonnal menedékjogi kérelmet nyújtanak be.

2.3. A területhez és a menedékjogi eljáráshoz való hozzáférés

A sérelmes bánásmód veszélyét hordozó helyre való visszaküldés tilalmának (*non-refoulement*) gyakorlati érvényesülése szempontjából kulcsfontosságú a határmegfigyelés azért, hogy a menedékkérőknek az ország területéhez és a menekültügyi eljáráshoz való hozzáférése biztosított legyen.

2.3.1. Határmegfigyelés

A Magyar Helsinki Bizottság az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága Regionális Képviseletével (UNHCR) és az ORFK jogelődjével, a Határőrséggel 2006-ban kötött háromoldalú együttműködési megállapodása révén hozzájárul a menedékhez való jog gyakorlati érvényesülésének elősegítéséhez. A megállapodás lehetővé teszi szervezetünk számára, hogy Magyarország szárazföldi határátkelőin és a budapesti nemzetközi repülőtéren rendszeres megfigyelő látogatásokat tegyen. A megfigyelő látogatások célja, hogy információt szerezzünk a nemzetközi védelemre szoruló helyzetéről, valamint hogy feltárjuk azokat az eseteket, amelyek a visszaküldés tilalmába ütköznek, és szükség esetén jogi segítséget biztosítsunk az érintett külföldieknek.

A Magyar Helsinki Bizottság három ügyvéddel kötött szerződést a határmegfigyelői feladatok ellátására. Ennek keretében megbízott ügyvédek havonta két látogatást tettek a releváns határrendészeti kirendeltségeken. Ennek során úgy találtuk, hogy bizonyos kirendeltségeken továbbra is problémát jelent a menedékjogi kérelmek benyújtása, és a visszaküldés tilalma fennállásának értékelése.

2.3.2. A biztonságos harmadik ország elve alkalmazásának bírálata

A Magyar Helsinki Bizottság hosszú ideje hangoztatott álláspontja szerint Szerbia – az ottani menekültügyi rendszer súlyos hiányosságai miatt – nem tekinthető biztonságos harmadik országnak. 2012 áprilisában a Magyar Helsinki Bizottság munkatársai ismét Szerbiába látogattak, hogy felmérjék, változott-e a helyzet 2011 óta. A látogatás tapasztalatairól szóló kiadvány 2012 júniusában látott

napvilágot. Ebben szervezetünk rögzítette: továbbra sem tartja megfelelőnek a szerb menekültügyi rendszer működését, ezért úgy véli, nem lenne helye a menedékkérők visszaküldésének Szerbiába.

2012 decemberében a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja a kérdésről véleményt adott ki, amely számos tekintetben összeesengett a Magyar Helsinki Bizottság álláspontjával. A Magyar Helsinki Bizottság, az UNHCR kritikája és a Kúria iránymutatása hatásaként 2012 végére a BÁH megváltoztatta a Szerbia, mint biztonságos harmadik országra vonatkozó álláspontját és nem küldött oda vissza menedékkérőket. A gyakorlat alakulását 2013 folyamán is nyomon fogja követni szervezetünk.

Ukrajna vonatkozásában a Magyar Helsinki Bizottság munkakapcsolatot tart fenn a menekültekkel foglalkozó kárpátaljai civil szervezetekkel, amelyektől eseti jelleggel információt gyűjt az esetleges jogsértő kiutasításokról és kitoloncolásokról. 2012. december 13–14-én a Magyar Helsinki Bizottság munkatársai részt vettek egy, az ukrán menekültügyi rendszer helyzetéről szervezett nemzetközi kerekasztalon.

2.3.3. A nemzetközi kötelezettségeket figyelmen kívül hagyó, a menedékkérők ellen folytatott büntetőeljárások során nyújtott jogi segítség

A Magyar Helsinki Bizottság utóbbi években végzett határmegfigyelő tevékenysége során azt tapasztalta, hogy az 1951-es Genfi Egyezmény 31-es cikkének hazai joggyakorlata sérti Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeit, mert jogellenesen büntetik a jogcím nélkül az országba illegálisan belépő menedékkérőket, menekülteket. Azon külföldiek ellen, akik hamis vagy hamisított úti okmányokkal érkeznek Magyarországra és kifejezik menedékkérelm benyújtása iránti szándékukat, rendre büntetőeljárást kezdeményez a nyomozó hatóság, olykor hosszas előzetes letartóztatás, mint kényszerintézkedés alkalmazása mellett. A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédei védőként jártak el az ilyen jellegű büntetőeljárások további szakaszában (másod- és harmadfokon). Több ügyfelünk később nemzetközi védelemben részesült menekültként, illetve oltalmazottként. Egy afgán kísérő nélküli kiskorú és egy kisgyermekes afgán család ügyében például a Magyar Helsinki Bizottság látott el védői képviseletet, két szomáliai menekült esetében a megismételt büntetőeljárás felmentéssel zárult. A bíróság ezekben az ügyekben elfogadta a Magyar Helsinki Bizottság álláspontját és a Genfi Egyezmény 31. cikkének alkalmazása mellett döntött.

A Magyar Helsinki Bizottság erőfeszítéseinek köszönhetően a 2013 júliusában hatályba lépő új Büntető Törvénykönyvből kikerült a beutazási és tartózkodási tilalom megsértésének tényállása.

2.3.4. A magyar menekültügyi rendszer hiányosságai – nemzetközi tájékoztató és lobbitevékenység

A Magyar Helsinki Bizottság 2011-es „Access to Protection Jeopardized” című jelentése részletesen elemezte az ún. dublini eljárásban Magyarországnak átadott menedékkérőkkel kapcsolatos bánásmódot és hasznos információval szolgált számos menekülteket segítő európai szervezetnek. Az ELENA hálózat tagjaként a Magyar Helsinki Bizottság több alkalommal is értesült arról, hogy a magyarországi menekültügyi rendszer visszasságai és az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének megsértésének veszélye miatt függesztette fel számos nemzeti és nemzetközi bíróság a menedékkérők átadását Magyarországra. Legalább három esetben függesztette fel a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága az átadást ideiglenes intézkedés formájában. Szervezetünk ismeretei szerint hat német, öt osztrák, két holland, egy belga, egy olasz, egy svéd és egy szlovák ügyben állította le az adott bíróság a Magyarországra irányuló átadást. A Magyar Helsinki Bizottság több esetben nyújtott naprakész országinformációt különböző bírósági felülvizsgálati eljárásokban a magyar helyzetről külföldi civil partnereknek.

A fentiekén túl a Magyar Helsinki Bizottság jelentése alapján indult meg az Európai Bizottság előtt egy ún. pilot eljárás, amelyben az Európai Bizottság a közösségi jognak való megfelelést vizsgálta számos menedékjogi jogintézmény kapcsán Magyarország vonatkozásában.

2012 áprilisában kiadta az UNHCR a mérföldkőnek számító magyarországi országjelentését, amely nagymértékben támaszkodik a Magyar Helsinki Bizottsággal való együttműködés során szerzett

információkra. Az UNHCR jelentésében szervezetünkhöz hasonlóan számos kérdésben aggódalmának adott hangot, így a menedékkérők rutinszerű fogvatartásának gyakorlatára, a fogvatartás fizikai körülményeire és az állítólagos bántalmazásokra, a biztonságos harmadik ország koncepció gyakorlati alkalmazására vonatkozóan.

2.4. Visszatérés emberi jogi garanciákkal

A Magyar Helsinki Bizottság, az ORFK, az UNHCR és a Cordelia Alapítvány részvételével elkészült az „Emberi jogi garanciák és a nemzetközi migráció” című, 90 oldalas jegyzet, amely a rendőrtisztok oktatás számára összefoglalja a visszatéréshez és a határőrizethez kapcsolódó fő emberi jogi követelményeket. A jegyzet elkészítését a Magyar Helsinki Bizottság, az ORFK és az UNHCR részvételével évek óta működő Háromoldalú Munkacsoport vetette fel. A jegyzetet két alkalommal mutattuk be, egy-egy kétnapos képzés keretében, amelynek résztvevői a rendőrség idegenrendészeti területén dolgozó vezetői és középvezetői állományából kerültek ki.

2.5. Refugee Law Reader

A Refugee Law Reader a világ első átfogó, nemzetközi, internet alapú menedékjogi tantervmodellje és szöveggyűjteménye. Első, 2004-es kiadása óta rendszeresen frissített „élő könyvként” tükrözi a nemzetközi menedéjog fejlődését és aktuális tendenciáit. A Reader ma már nemcsak angolul, hanem franciául, spanyolul és oroszul is elérhető. A Refugee Law Reader (www.refugeelawreader.org) hatodik, angol nyelvű kiadása 2011 novemberében jelent meg, amit 2012 első felében követett a francia nyelvű kiadás.

A Refugee Law Readert világszerte több mint harmincötezen használták már az elmúlt évek során, egyetemi tanárok, jogászok, jogvédők és diákok egyaránt. A felkínált képzési és forrásstruktúra rugalmas, így minden oktatási és kutatási igényhez alakítható. A Refugee Law Reader tartalmazza a teljes aktuális nemzetközi joganyagot és annak tudományos értelmezését (jelenleg összesen mintegy ezer dokumentumot), ami teljes egészében lefedi egy akár 48 tanórás menedékjogi kurzus anyagát is. A szöveggyűjtemény külön európai, afrikai, ázsiai és latin-amerikai regionális fejezettel is rendelkezik.

2.6. Nemzetközi együttműködés a menekültügy területén

A Magyar Helsinki Bizottság továbbra is aktív tagja az Európai Menekültügyi Tanácsnak (ECRE), az Európai Menedékjogi Hálózatnak (ELENA) és a Menedékkérők, Migránsok és Menekültek Fogvatartásával Foglalkozó Hálózatnak (IDC). Az év során tartalmilag hozzájárultunk az Európai Menekültügyi Tananyag (EAC) egy moduljához, valamint egy, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének hazai végrehajtását vizsgáló civil jelentéshez.

2.6.1. A „dublina rendszer” reformjának előmozdítása

Az Európai Unión belül a menedékkérelmek lefolytatásáért felelős tagállam megállapítására szolgáló ún. „dublina rendszert” évek óta számos kritika éri. A Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben is aktívan küzdött a nem hatékony és számos emberi jogi jogsérelmet okozó rendszer reformjáért, többek között két európai projekt keretében:

- Nemzetközi segítő hálózat dublina eljárás alatt álló menedékkérők számára: civil hálózatépítés és információcsere, gyakorlati segítségnyújtás egyéni esetekben, tényfeltáró látogatások, önképző oktatási tananyag kidolgozása,
- DIASP projekt: interjúalapú kutatás, melynek célja a dublina eljárás alatt lévő menedékkérők által elszenvedet joghátrányok és problémák bemutatása.

2.6.2. Az európai menekültügyi gyakorlat tudásalapú harmonizációja

2012-ben sikeresen lezártuk az Európai Bizottság által finanszírozott „Az európai menekültügyi gyakorlat tudásalapú harmonizációja” projektünket. A projekt keretében négy regionális képzést tartottunk elsősorban civil szervezetek és ügyvédek számára az Európai Unió déli és keleti

tagállamaiban. Ezenkívül összehasonlító kutatás keretében elemeztük az Európai Unió Bírósága első négy menedékjogi témájú ítéletének hatását a tagállami szabályozásra és bírói gyakorlatra. Az összefoglaló tanulmány („Luxemburgi bíróság: karmester egy disszonáns zenekarban?”) számos elismerő nemzetközi visszajelzést kapott. Továbbá sor került az uniós tagállamok nemzeti szintű bírói gyakorlatának vizsgálatára is, három választott menedékjogi témában.

2.6.3. CREDO – A szavahihetőség vizsgálatának fejlesztése az uniós menedékjogi eljárásokban

Reagálva számos szakértői és civil kritikára, a 2012-ben indult nemzetközi projektünk célja a szavahihetőség megállapításának strukturáltabbá, tudományosabbá és objektívabbá tétele az uniós tagállamok menedékjogi eljárásaiban. Tevékenységek:

- kutatás szavahihetőséggel kapcsolatos döntéshozatali gyakorlatról (Hollandia, Belgium, Egyesült Királyság), összefoglaló tanulmány;
- multidiszciplináris modellképzések (Prága, Madrid);
- multidiszciplináris képzői kézikönyv kidolgozása külső szakértők bevonásával;
- bírói iránymutatás kidolgozása.

2.6.4. GenSen projekt

A Magyar Helsinki Bizottság a Spanyol Menekülttanács stratégiai partnereként vett részt a GenSen projektben, melynek célja a nemi érzékenység és a társadalmi nemhez (gender) kapcsolódó kérdések harmonizált megközelítésének előmozdítása az európai menekültügyi gyakorlatban. A projekt keretében kutatást végeztünk a releváns magyar és román gyakorlatról, vezető szerepet vállaltunk a kutatási módszertan kialakításában, továbbá egy félnapos továbbképzést tartottunk magyar jogászok számára a szexuális orientáció és nemi identitás témájában. A projekt eredményeként született meg egy európai összehasonlító tanulmány és egy specifikusan a magyar kutatás eredményeit bemutató jelentés.

2.6.5. Kísérő nélküli kiskorú menedékkérők

A Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben részt vett a France Terre d'Asile nevű francia civil szervezet által koordinált európai kutatásban is, melynek célja a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők hozzáféréseinek előmozdítása a befogadó országok területéhez és a menedékjogi eljáráshoz. A projekt keretében kutattuk a vonatkozó magyar, szlovák, cseh és szlovén hatósági gyakorlatot, hozzájárulva a projekt végén megjelenő összehasonlító tanulmányhoz, és az arra épülő európai érdekérvényesítő tevékenységhez.

2.7. Hontalanság

A Magyar Helsinki Bizottság az Európai Hontalanügyi Hálózat alapító tagja és elnöke, 2012-ben is a hontalanok ügyének egyik legfontosabb nemzetközi szószólója volt. A hálózat működtetéséhez kapcsolódó napi teendők mellett számos oktatási és érdekérvényesítő tevékenységben vettünk részt:

- érzékenyítő előadások kormánydelegációk (Moldova, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Románia, Bulgária), ENSZ-munkatársak és civil szervezetek számára számos országban;
- nyári egyetem és szakértői szeminárium a hollandiai Tilburgi Egyetemen;
- hálózatépítő és oktató szeminárium a hálózat tagszervezetei számára;
- hontalansággal kapcsolatos nemzeti jogszabálytervezetek véleményezése (Magyarország, Brazília, Costa Rica).

3. A joghoz való hozzájutás elősegítése

2012-ben a Magyar Helsinki Bizottság folytatta a büntetőjogi segítségnyújtás hatékonyságának fejlesztése érdekében tett erőfeszítéseit.

A „Lépések egy átlátható kirendelt védői rendszer irányába” című, 2010-ben indult projekt keretében a Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben elkészítette az összesen 28 helyi rendőrkapitányság és megyei rendőr-főkapitányság kirendelési gyakorlatának elemzését és egy, három helyi kapitányságnál kísérleti jelleggel bevezetett, véletlenszerű kiválasztást biztosító számítógépes program tesztelésének értékelését tartalmazó kutatási jelentését. A program tapasztalatait összefoglaló tanulmányt és az annak alapján készített, a kirendelt védői rendszer reformját célzó javaslatot 2012. február 24-én a Budapesti Ügyvédi Kamarával közösen szervezett konferencia keretében, majd március 5-én az alapvető jogok biztosának sajtótájékoztatóján mutattuk be az érintett szakembereknek és a sajtónak.

Emellett a Magyar Helsinki Bizottság egyéb, a joghoz való hatékony hozzájárás elősegítését célzó tevékenységeket is végzett 2012 folyamán, így – többek között – közreműködött az Európai Büntetőügyvédek Kamarájának az európai büntetőjogi segítségnyújtási rendszerek felmérését célzó kutatásában, továbbá szakmai anyagokkal segítette az alapvető jogok biztosának az ügyvédség helyzetének alapjogi szempontú feltérképezésére irányuló vizsgálatát.

4. Egyenlő bánásmódhoz való jog érvényesítése

4.1. Antidiszkriminációs jogklinika

A Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben is folytatta az antidiszkriminációs jogklinika szervezését a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen.

4.2. Egyéni képviselet

A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédei több, az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított egyéni ügyben láttak el képviseletet 2012 folyamán.

4.3. Antidiszkriminációs képzés

A Magyar Helsinki Bizottság az Európai Bizottság által támogatott projekt keretében 32 civil szervezet számára tartott képzést az antidiszkriminációs jog nemzetközi és hazai elméletéről és gyakorlatáról. A képzést előkészítő kutatás és a képzés tapasztalatai alapján antidiszkriminációs kézikönyv készült.

5. Jogi segítségnyújtás emberi jogi jogsértések áldozatainak

5.1. Az Emberi Jogi Tanácsadó Program

A program keretében (különösen bevándorlási, menedékjogi, illetve jogtalan fogvatartással, kényszervallatással kapcsolatos ügyekben) összesen 538 esetben nyújtottunk jogi segítséget 2012-ben, ami azt jelentette, hogy naponta átlagosan 15-20 panaszosnak segítettünk.

5.2. Eljárás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Alkotmánybíróság előtt

5.2.1. Túlzsúfoltság a börtönökben

2012-ben a Magyar Helsinki Bizottság öt panaszosnak nyújtott jogi képviseletet az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt a börtönök túlzsúfoltsága miatt indított eljárásban. A beadványok az egy főre jutó mozgástér szűkösségét és a megfelelő higiénés viszonyok hiányát kifogásolják.

5.2.2. A bírói felső korhatár leszállítása

Miután az Alaptörvény radikálisan és rövid átmeneti idővel leszállította a bírói hivatás felső korhatárát, a Magyar Helsinki Bizottság összesen 108 bírának nyújtott jogi képviseletet az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti eljárás megindításában. A beadvány – egyebek mellett – a tulajdonhoz való jog csorbítását és a diszkrimináció tilalmának sérelmét kifogásolja.

5.2.3. A magánnyugdíjpénztárban maradó személyek diszkriminációja

2011-ben a Magyar Helsinki Bizottság jogásza számos magánszemélynek nyújtott jogi segítséget az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti eljárás megindításában azzal összefüggésben, hogy a magánnyugdíjpénztárakban maradó tagok számára a törvényhozó lényegesen kedvezőtlenebb nyugdíj- és a szolgálatidő-számítási szabályokat határozott meg, mint azoknak, akik visszaléptek az állami nyugdíjrendszerbe, vagy sosem voltak magánnyugdíj-pénztári tagok. Mivel 2012 augusztusában a visszalépők és a maradók közötti hátrányos megkülönböztetést a jogalkotó kiküszöbölte, ezeket a kérelmeket az érintettek visszavonták.

5.2.4. A köz- és kormánytisztviselők indokolás nélküli felmentése

2010 júliusában a *K.M.C. kontra Magyarország* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a magyar köz- és kormánytisztviselők indokolás nélküli felmentése sértette az Emberi Jogok Európai Egyezménye tisztességes eljárásához fűződő jogot kimondó 6. cikkét. Jelenleg hat további, a Magyar Helsinki Bizottság által képviselt olyan köz- és kormánytisztviselő kérelme van függőben az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt, aki közvetlenül a felmentése után fordult a strasbourgi bírósághoz. Ugyanakkor 2012-ben további 8 személynek nyújtott a Magyar Helsinki Bizottság segítséget abban, hogy a hazai munkajogi eljárások elvesztése után forduljon az Emberi Jogok Európai Bíróságához.

5.2.5. Az ügyáthelyezésekkel kapcsolatos eljárások

A Magyar Helsinki Bizottság meggyőződése, hogy az Országos Bírósági Hivatal elnökének több nemzetközi fórum, így pl. a Velencei Bizottság által is kifogásolt ügyáthelyezési jogosítványa nincs összhangban a tisztességes eljárásához fűződő jog követelményével. Szervezetünk ügyvédei ezért képviseletet nyújtanak egy személynek, akinek az ügyét az Országos Bírósági Hivatal elnöke Budapestről egy vidéki bíróságra helyezte.

5.2.6. Előzetes letartóztatás

2012 folyamán a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédei két olyan ügyben nyújtottak be kérelmet az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amelyben megítélésünk szerint első ránézésre megállapítható, hogy a magyar bíróságok indokolatlanul, tehát egyezményellenesen rendelték el ügyfeleink előzetes letartóztatását. Az egyik ügyben egy olyan személyt tartóztattak le szökésveszélyre hivatkozva, aki – amint külföldi útjáról hazatérve megtudta, hogy a rendőrség keresi – önként ment be a legközelebbi kapitányságra, a másik esetben pedig egy olyan gyanúsított szabadságát vonták el ugyanezen okra alapozva, aki több száz kilométert utazott, hogy a rendőrség gyanúsított idézésének eleget téve megjelenjen és vallomást tegyen.

5.2.7. Rendőrségi bántalmazás

A Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje képviselte a kérelmezőket a Réti és Fizli kontra Magyarország ügyben, ahol az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a közlekedésrendészeti ellenőrzés keretében megállított panaszosok olyan sérüléseket szenvedtek el a rendőrök kezétől, amelyeket nem okozhatott a magatartásukra adott, arányos rendőri reakció, ezért a bíróság megállapította az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének sérelmét.

5.2.8. Ellenzéki tüntetések

Szintén jogi segítséget nyújtottak – mind az Emberi Jogok Európai Bírósága, mind a magyar Alkotmánybíróság előtti eljárásban – a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédei a Lehet Más a Politika aktivistáinak azzal kapcsolatban, hogy a Parlament parkolójának 2011. december 23-i lezárásával összefüggésben ellenük indult eljárást a jogalkotó olyan amnesztiatörvénnyel szüntette meg, amely implicálja, hogy az aktivisták tiltakozó akciójukkal bűncselekményt követtek el. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt időközben elutasította, az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti eljárás még függőben van.

5.3. Hazai bíróságok előtti képviselet

Szervezetünk ügyvédei hazai fórumok előtt is több ügyben nyújtottak jogi képviseletet 2012-ben (pl. sikeres pótmagánvád a 2006-os őszi zavargások során rendőri bántalmazás áldozatául esett ügyfél képviseletében; sikeres kártérítési per előzetes letartóztatásba helyezett ügyfél IMEI-ben történt kényszergyógykezelése miatt).

6. Egyéb tevékenységek

6.1. Jogalkotási lépésekkel kapcsolatos tevékenységek

6.1.1. „Jogállamvédők” – civil platform

A Magyar Helsinki Bizottság 2010 júniusa óta a Társaság a Szabadságjogokért civil szervezettel és az Eötvös Károly Intézettel közösen véleményezi a jogállamiságot érintő, azt veszélyeztető jogszabályi változásokat, és arra törekszik, hogy e lépésekre felhívja mind a hazai, mind a nemzetközi közvélemény és a különböző nemzetközi intézmények és szervezetek figyelmét.

2012-ben a „Jogállamvédők” projekt keretében a civil szervezetek többek között a következő személyekkel, illetve szervezetek, intézmények képviselőivel vették fel a kapcsolatot vagy találkoztak személyesen:

- Velencei Bizottság,
- az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének jelentéstevői,
- az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének Monitoring Bizottsága,
- az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága,
- Viviane Reding, az Európai Bizottság alelnöke, a jogérvényesülésért, alapvető jogokért és uniós polgárságért felelős biztos,
- magyarországi nagykövetségek képviselői.

A projekt keretében a három civil szervezet többek között a következő témák kapcsán készített angol és magyar nyelven háttéranyagokat, elemzéseket, összefoglaló anyagokat:

- az Alkotmánybíróságról szóló törvény,
- a bírósági szervezetrendszer és a bírósági igazgatás átalakítása,
- a bírák nyugdíjkorhatárának csökkentése,
- az ügyészségről szóló új törvények,
- az adatvédelmi biztos hivatalának megszüntetése,
- az egyházak elismerésére vonatkozó új szabályok,
- a magánnyugdíj-pénztári tagok diszkriminációja,
- a szolgálati nyugdíjak megvonása,
- az új médiaszabályozás.

A projekt keretében elkészült dokumentumok a következő honlapon is elérhetőek: <https://sites.google.com/site/ruleoflawinhungary/>.

A fenti témák kapcsán megvalósuló stratégiai pereskedés mellett (lásd: 5.2.) a három szervezet közös filmpályázatot hirdetett „Jogod? Van! Filmezz jogállamot!” címmel, neves zsűritagok

közreműködésével. A pályázat keretében elkészült alkotásokat 2012 júniusában mutatták be; az alkotások a YouTube-on is elérhetőek: <http://www.youtube.com/helsinkibizottsag>

6.1.2. Jogszabályok véleményezése

2012-ben az előzőekben írtakon túl a Magyar Helsinki Bizottság a következő törvényjavaslatokat véleményezte:

- 2012 márciusában az új Büntető Törvénykönyv tervezetét.
- 2012 márciusában a gyermekbarát igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó törvény tervezetét.
- 2012 novemberében a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvény módosításának tervezetét.

6.2. A romák helyzetével kapcsolatos tevékenységek

A Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben is szorgalmazta a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos megfelelő jogi szabályozás és jogalkalmazás kialakítását. Az új Büntető Törvénykönyv társadalmi vitájának keretében más civil szervezetekkel együtt közös véleményt juttattunk el a témában a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnak.

Szervezetünk reagált a szélsőjobboldali tüntetések nem megfelelő rendőri kezelésére; a devecseri romaellenes tüntetés során kövekkel megdobált két roma férfi jogi képviselőjét szervezetünk látja el.

2012-ben közérdekű igényérvényesítés keretében az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordultunk, amikor felmerült a gyanú, hogy Rimócon szinte kizárólag roma származású kerékpárosokkal szemben szabnak ki bírságot a biciklik hiányos felszerelése miatt. Az ügy a Magyar Helsinki Bizottság és a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság egyezségével zárult.

6.3. A gyülekezési joggal összefüggő tevékenységek

A Magyar Helsinki Bizottság 2012-ben többek között jogi képviselőt nyújtott abban az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított személyiségi jogi perben, amelyet egy LMBTQ szervezet és egy magánszemély a 2012-es „Budapest Pride” felvonulás rendőrségi megtiltása miatt indított. Szervezetünk továbbá gyülekezési jogi útmutatót adott ki 2012 decemberében annak érdekében, hogy a kormányzati oktatáspolitiká ellen tiltakozó diákok tisztában legyenek azzal, milyen jogaik és kötelezettségeik vannak a demonstrációk szervezésével és az azokon való részvétellel kapcsolatban.

6.4. Emberi jogi képzések

A Magyar Helsinki Bizottság munkatársai számos emberi jogi képzés megtartásában vettek részt 2012 folyamán. Példaként említhető a szervezetünk munkatársának a gyűlölet-bűncselekmények gyakorlatának jellemzőiről a Bírőképző Akadémián tartott 2012. májusi előadása, vagy az prezentáció, amelyet 2012. október 15-én egyik programvezetőnk tartott az Budapesti Rendőr-főkapitányság állománya számára a rendőri munka szempontjából kiemelkedő jelentőségű strasbourg-i esetjogról.

6.5. Jelentések az EU Alapjogi Ügynökségének

Az EU Alapjogi Ügynöksége 2011 nyarán bízta meg a Magyar Helsinki Bizottságot országjelentések és tematikus jelentések elkészítésével. Az 2012-es év során e megbízás keretében az alábbi kérdésekről készítettünk összefoglaló anyagokat:

- általános alapjogi helyzet;
- gyermekjogok;
- jogorvoslati lehetőségek az adatvédelemben;
- áldozatvédelmi szolgáltatások;

- nemek közötti egyenlőség;
- az LMBTQ személyek és a hatóságok viszonya.

A fenti jelentéseket az EU Alapjogi Ügynöksége saját nyilvános jelentéseihez háttéranyagnak használja fel.

6.6. Nyilvánosság

2012 januárjában indult el a Magyar Helsinki Bizottság blogja a hvg.hu hírportálon, Helsinki Figyelő címen: www.helsinkifigyelo.hvg.hu. A blog 58 cikkét összesen több mint 120.000-en olvasták, a legnépszerűbb bejegyzésnek közel 13.000 olvasója volt.

Facebook-oldalunkon is naponta hírt adunk tevékenységünkről:

<https://www.facebook.com/helsinkibizottsag>

Kisfilmjeink itt láthatóak:

<http://www.youtube.com/helsinkibizottsag>

<http://vimeo.com/helsinkibizottsag>

Budapest, 2013. május 27.

The image shows two handwritten signatures in blue ink. On the left is the signature of András Kádár, and on the right is the signature of Márta Pardavi.

dr. Kádár András Kristóf és dr. Pardavi Márta
társelnökök
Magyar Helsinki Bizottság